IL-BIDWI

FOLJU MAHRUG DARBTEJN FIX-XAHAR MID-DIPARTIMENT TAL-BIEDJA

Editur C. Zammit-Marmarà M.B.E

Nru. 64 — IT-TNEJN, IS-16 TA' LULJU, 1945. — Nru. 64

IL-MILI TAL-PRODOTTI

(R. BIASINI, DIRETTUR TAL-BIEDJA).

HIJA ħaġa bizżejjed magħrufa illi l-Biedja ma hix ħaġ'oħra ħlief negozju. Bħalma l-produzzjoni tal-ħwejjeġ kollha tas-swieq titbiddel skond il-bżonn u x-xewqa tal-konsumatur, hekk u xejn inqas jitbiddlu s-swieq, il-produzzjoni u t-tqassim tal-ħwejjeġ tal-biedja. Jeħtieġ li l-bidwi mhux biss ikun jaf jikkoltiva l-kwalitajiet differenti ta' prodotti, iżda jeħtieġ ukoll illi jkun jaf x'għandu jiżra' u kif għandu jibgħat għas-suq biex jikseb l-aħjar prezzijiet.

Jekk inħarsu lejn in-negozji l-kbar tad-dinja aħna nsibu illi l-ikbar fabbriki twaqqfu u kibru fuq oġġett li għamluh dejjem tajjeb, u għalhekk il-klijent ta' fabbriki bħal dawn jidra tant il-marka illi l-oġġetti ta' dik il-marka jibda jixtrihom bil-għama, għaliex ikun jaf illi meta jagħmel hekk huwa ma jitqarraqx żgur. Din il-biċċa xogħol qiegħda ukoll issir f'pajjiżi oħra fuq il-ħaxix, frott u prodotti oħra tal-biedja—kollox jinbagħat fis-swieq, imqassam skond il-kwalità u skond id-daqsijiet.

Nistħajjilkom tgħiduli: Mela aħna sejrin noqogħdu nintilfu f'dan il-logħob? — Jiswa lilkom jekk intom tagħmluh. Bħalma jiġri fil-ħwejjeġ kollha tas-swieq, hekk ukoll jiġri fl-affarijiet kollha tal-biedja. In-neguzjanti ta' barra jużaw jagħmlu "marka" li biha tkun tagħraf l-oġġett li jkun. Ix-xerrejja meta jmorru jixtru, l-ewwel ma jħarsu lejn dik il-marka, għaliex minnha jkunu jafu x'qegħdin jixtru u għalfejn qegħdin iħallsu. Dan ifisser li huma jidraw il-marka, marka tajba hija fiha nnifisha garanzija.

Nagħtu kas li inti tixtri xkora qamħ u ssib fiha ħafna trab; inti toqgħod attent għall-marka tagħha, u darb'oħra, meta tixtri toqgħod attent li tħallas inqas biex tħares lilek innifsek mit-telf li jkun hemm. Sid l-ixkora, jekk ma jkollux għaqal, jaħseb li daħak bik, għax ikun ħallatlek ftit trab mal-qamħ fil-waqt li fil-verità jkun daħak bih innifsu għaliex inti tkun biss ħallast tat-tajjeb, fil-waqt li hu mhux biss ikun tilef il-flus fuq dak iż-żibel li jkun ħallat fl-ixkora, imma jkun ukoll ħallas it-trasport u ħwejjeġ oħra fuq it-trab jew l-irmixk li jkun ħallat.

Taħlit bħal dan ma hux għaqal u juri biċ-ċar illi l-bidwi li jkun mhux neguzjant tajjeb u; la ma jkunx neguzjant tajjeb, ma jistax ikun bidwi tajjeb.

Għaldaqshekk jinħtieġ illi l-bidwi jitgħallem jibgħat il-prodotti fis-suq mingħajr qerq u mingħajr ebda taħlit. Din hija l-ewwel ħaġa meħtieġa biex wieħed jibni suq tajjeb li jkun ta' ġid sew għall-biedja kemm ukoll għall-konsumatur. Meta l-biegħa tinbagħat is-suq nimlija tajjeb, mingħajr ma wieħed jipprova jagħmel xi ftit sabiħ fil-wiċċ u ħafna rmixk fil-qiegħ, allura l-bidwi jitħallas tajjeb skond ma jistħoqqlu fil-waqt illi l-konsumatur jiekol skond ma jkun ħallas.

Mela jiena nerġa' nitlob lil kull bidwi biex jimlu l-ħxejjex, frott u prodotti oħra tal-biedja kif jixraq, biex b'hekk aħna nkunu nistgħu nibnu suq tajjeb u għal dejjem tal-ħwejjeġ tal-biedja li jkun qiegħed fuq sisien sodi.

IL-ĠONNA TAL-FJURI FIX-XAHAR TA' LULJU

(George D. Cousin)

Tisqija

L-ARBUXXELL tal-ward tax-xewk għandu jissaqqa kull tliet ġimgħat, fejn l-art hija tajba u friska minnha. Dawn il-pjanti jekk huma ġa qabdu jistgħu jissaqqew kull erbgħa jew ħames ġimgħat u din it-tisqija għandha titkompla għal ma' tul is-sajf.

Ix-xitel annwali (ta' l-istaġun) tas-Sajf imissħom, qabel il-bidu ta' dan ix-xahar, ikunu kollha mħawlin, għalkemm biċċa minnhom diġà qegħdin jagħmlu l-fjuri. L-aktar li għandhom bżonn dawn il-pjanti huma t-tisqija u t-tinqix, għalkemm ħafna minnhom it-tbexxix jagħmlilhom tajjeb. Hemm ċerti pjanti jekk il-weraq tagħhom jitbexxu, ix-xitla tagħhom timrad bil-mell.

Id-Dalja għandna nsaqquha millinqas tliet darbiet fil-ġimgħa. Billi din il-pjanta tagħmel kwantità ta' fjuri għal żmien twil, m'għandhiex tibqa' nieqsa mill-ilma. Min irid kwalità sabiħa ta' fjuri għandu jnaqqas mill-blanzuni u jsaqqi darba kull ħmistax-il ġurnata bl-ilma bid-demel. Għall-aħħar ta' dan ix-xahar id-dalji jistgħu jinżabru biex itellgħu friegħi ġodda li jagħmlu l-fjuri fil-ħarifa.

Pjanti tal-Qsari

Palm u xitel ieħor li qiegħed jikber fil-qsari għandhom jitwarrbu f'post fejn huwa delli. Post taħt siġar għoljin huwa adattat ħafna għal dawn il-pjanti biex ma jinħarqux bix-xemx.

Għall-aħħar ta' dan ix-xahar naħsbu biex niżirgħu l-ġiżi, il-"Wall-flower", l-"Aquilegia", il-"Canterbury Bells", il-"Holly Hock" u ċ-"Cineraria". Żrieragħ oħra niżirgħuhom 'il quddiem.

Dan huwa l-aħjar xahar għat-tnissil tal-"Begonia Rex", "Sant Paulia" u "Gloxinia".

Il-"Begonja Rex" titnissel issa bil-werqa; dan isir billi titwi l-werqa minn żewġ postijiet jew tlieta biex tikser il-vini u npoġġuha ġewwa s-serra fuq il-ħażiż, inkella fuq dixx li jkun fih it-"terriċċju". L-egħruq joħorġu minn ġol-vini u jiffurmaw ħafna xitel.

"Saint Paulia" u "Gloxinia": il-weraq ma nagħmluhx bħal tal-"Begonia" imma sħaħ u ndaħħluhom daqsxejn waħda ġot-"terriċċju" fejn inkunu sejrin inħawluhom. Fit-tisqija, kemm jista' jkun ma nxarrbux il-weraq għax inkella jitħassru.

ID-DUDU TAL-FUL U TAL-PIŻELLI

(C. Zammit-Marmarà, M.B.E.)

IL-ĦSARA li jagħmel id-dud li jmiss liż-żerriegħa tal-ful u tal-piżelli fil-Gżejjer tagħna mhux ta' min iħalliha għaddejja, u jiħtieġ li nibdew nieħdu passi biex innaqqsu din il-ħsara.

L-insett li hu kaġun ta' dawk it-toqob li nsibu fil-ful u fil-piżelli, hu s-sitt parti ta' pulzier mid-daqs u hu ta' għamla ovali, ta' lewn iswed, miksi b'pil qasir skur u għandu tebgħa bajda fuq dahru, ftit 'l isfel minn rasu, u tbajja' oħra bojod imxerrda 'l hemm u 'l hawn fuq dahru u ġwinħajh. Għandu par qrun u sitt saqajn. Il-lewn tal-qrun u s-saqajn ta' quddiem hu isfar-ħamrani.

Id-dudu (larva) hu ta' lewn abjad laħmi u mgħawweġ għamla ta' 'C' b'rasu safra skura.

L-insett jitfaċċa fuq il-pjanti tal-piżelli u tal-ful meta dawn ikollhom l-imżiewed żgħar. Fuq dawn ibid, u mill-bajd joħroġ dudu żgħir ħafna li mill-ewwel jidħol ġewwa l-imżwed u mill-imżwed għal ġewwa ż-żerriegħa, u hemm jibqa' jgħix mis-sustanza tagħha. It-toqba wisq żgħira li jagħmel biex jidħol ġewwa ż-żerriegħa ma tibqax tidher għax titgħatta waqt li ż-żerriegħa tikber.

Meta ż-żerriegħa tkun laħqet, id-dudu jkun kiber biżżejjed u jersaq lejn il-qoxra tal-piżella jew fula, fejn hemm, minn dudu jitbiddel f'insett bil-ġweinaħ. Hu jibqa' hemm magħluq sa kemm iż-żerriegħa tinxef u sakemm jasal iż-żmien biex minnha joħroġ u jerġa' jibda jagħmel il-ħsara tiegħu.

Issa jiħtieġ wieħed ikun jaf illi l-ħsara li jagħmel id-dudu billi jtaqqab iż-żerriegħa mhux biss tnaqqas ħafna l-pis tagħha imma wkoll bosta mis-sustanza li fiha. Barra minn dan, żerriegħa mimsusa, jekk tinżera', qatt ma tagħti pjanti b'saħħithom, u jekk timtess in-nibbieta, iż-żerriegħa ma tinbitx. In-nuqqas fil-pis hu minn 20 sa 25 fil-mija.

Bosta bdiewa, li ma jafux, jagħżlu żerriegħa mtaqqba għaż-żrigħ, għaliex, *igħidu huma,* din tinbet ižjed. Li żerriegħa mtaqqba (jekk ma tkunx imtaqqba minn fuq in-nibbieta) tfelles iżjed malajr hi ħaġa naturali, għaliex l-umdità tidħol iżjed malajr fiha.

Iżda din iż-żerriegħa immankata u nieqsa minn ħafna sustanzi tagħti pjanti li ma jkunux għammiela daqs dawk li tagħti żerriegħa mhux immankata. Żerriegħa mtaqqba għal daqshekk ma għandhiex tinżara'.

Jiħtieġ ingħidu li, għalkemm fid-drawwa d-dudu li jmiss il-piżella u dak li jmiss il-fula u l-fażola huwa l-istess, id-dudu hu xort'oħra. Terġa', fil-fula bosta drabi ssib iżjed minn dudu wieħed.

Kif jafu l-bdiewa kollha, iż-żerriegħa tal-piżelli kulltant tidher li tkun sħiħa għaliex id-dudu jkun għadu fiha. Għaldaqstant, meta tiżra' *qabel tiżra'*, ixħet *mill-baxx* iż-żerriegħa fl-ilma u l-un pront iġbor malajr dik li tibqa' fil-wiċċ: dik ikollha d-dudu fiha. L-imtaqqba tista' malajr tiġi skartata mingħajr m'hemm bżonn li wieħed jippruvaha fl-ilma.

L-aħjar mezz biex wieħed joqtol id-dudu fiż-żerriegħa tal-piżelli, jew tal-ful, hu billi ddaħħan bil-bisolfur (*Bisulphide of Carbon*). Il-piżelli jew ful, jew it-tnejn, għandhom jitqiegħdu f'kamra li tista' tiġi magħluqa sewwa u jinsaddu x-xquq kollha u n-nifsijiet, imbagħad qiegħed il-bisolfur fi plattini, u poġġihom fil-kamra bein iż-żerriegħa jew fuqha stess u agħlaq il-kamra sewwa għal 48 siegħa jew iżjed.

Ratal u kwart bisolfur hu **biżżejjed għal kamra ta' 1,000 pied kwadru kobor.**

Kittieba bħal Hinds, Turner, Chittenden u oħrajn igħidu li temperatura ta' 70 sa 75 grad Fah. hi meħtieġa biex jirnexxi dak li għedna, u mill-provi li għamilna aħna naqblu magħhom ukoll.

Wieħed jiħtieġ jiftakar illi kemm il-Bisolfur, kif ukoll id-duħħan li jerħi, hu velenu qawwi ħafna, u għal din ir-raġuni għandek toqgħod attent li ma tiħux minnu ma' nifsek. Il-Bisolfur hu wkoll inflammabbli — jaqbad mixxein — għalhekk la tressaqx lejh la sulfarini u l-anqas ħwejjeġ oħra bin-nar.

Iż-żerriegħa tista' wkoll tingħażel billi wieħed iqiegħdha ġo vażetti tal-ħġieġ u jħabbatha daqsxejn. Kif tqalleb iż-żerregħa ġol-ħġieġ, id-dud joħroġ kollu minnha u billi l-vażett ikun bit-tapp inti tista' tħallih sakemm tara li d-dud miet, imbagħad agħżel iż-żerriegħa. La tiftaħx il-vażett u tħalli d-dud itir, għax b'hekk tkun qiegħed iżżid il-gwaj flok li tnaqqsu, għax dak id-dud jerġa' jmiss il-prodott.

Id-dud l-ewwel ma jmiss il-qlub tal piżelli u tal-ful, għalhekk tkun ħaġa sabiħa jekk wieħed jaqtagħhom.

Dan id-dud qiegħed jagħmel ħsara wisq kbira u jiħtieġ li l-bidwi tagħna jiftaħ għajnejh fl-interessi tiegħu stess. Niftakru li żerriegħa tajba tal-ful jew tal-piżelli li tkun fiha 100 ratal tonqos 25 ratal mill-pis meta tkun mimsusa minn dan id-dudu.

IT-TORBIJA TAL-PAPRI

(Pinu Camilleri)

HAWN Malta l-papri għad mhumiex jitrabbew b'numru kbir daqs kemm jistħoqqilhom. Il-papri huma tjur li jikbru u jaslu għas-suq malajr ħafna u mingħajr taħbit, u jbidu numru kbir ferm ta' bajd aktar mit-tiġieġ meta jkunu ta' razza tajba u miżmuma kif imiss.

Il-papri jitrabbew għall-bajd jew jissemmnu għas-suq. It-torbija tagħhom issir skond l-iskop li għalih wieħed irabbihom.

Il-bajd tal-papri mhux hekk imfittex daqs kemm hu mfittex il-bajd tat-tiġieġ. In-nies aktarx li ma tantx tfittxu daqs kemm tfittex il-bajd tat-tiġieġ imħabba fil-kulur imtappan u ħadrani tal-qoxra tal-bajd tagħhom. Il-bajd tal-papri huwa sustanzjuż daqs kull bajd ieħor, iżda ma għandux dik it-togħma delikata tal-bajd tat-tiġieġ. Dawn id-difetti jinsabu fil-bajd tal-biċċa l-kbira tal-papri li qegħdin jitrabbew bħalissa f'Malta. Il-lum il-ġurnata hawn razez ta' papri miżmuma l-aktar għall-bajd, li jbidu bajd b'qoxra bajdanija u b'togħma tajba ħafna.

Dawn huma l-"Campbells", Kannella jew Bojod, u r-"Runners" Indjani. Għall-produzzjoni tal-bajd dawn iż-żewġ razez ħadd ma jistbħilhom fil-waqt li għas-suq l-aħjar huma l-papri ftit goffi imlaqqmin "Aylesbury". Il-bajd ta' dawn l-aħħar iktarx ikun ftit ħadrani.

It-torbija tal-papri mhix tqila daqs tat-tiġieġ, iżda ssib ħafna li ma jindaħlux għaliha, għax jaħsbu li tkun trid kwantitijiet kbar ta' ilma, fil-waqt li din id-diffikultà tista' tintegħleb bi ftit tal-ħsieb. Il-papri għandhom bżonn l-ilma aktar sabiex il-bajd ikun ingallat kollu milli sabiex ibidu iżjed jew għax ma jgħaddux mingħajru.

Il-papri li jitrabbew għas-suq ma jitħallewx igħumu. Dawn jinżammu kemm jista' jkun kwieti, mingħajr ħafna ġiri, biex iżidu kemm jista' jkun fil-pis.

Hija ħaġa tassew li tagħtik pjaċir meta tara l-papri jikbru minn ġurnata għall-oħra. Il-papri żgħar jiġu 'l quddiem malajr ħafna u mingħajr taħbit, u jkunu fl-aħjar żmien għall-qatla meta jkollhom biss mal-għaxar ġimgħat, jew inkella meta jkunu waslu biex ibiddlu mar-rix regulari rixhom qisu tajjar li jkunu twieldu bih. Iż-żmien meta toqtol huwa importanti għaliex wara erba' ġimgħat ma jibqgħux jikbru b'dik il-ħeffa ta' qabel u aktarx jibdew jitilfu fil-pis.

Hija ħaġa stramba kif il-papri mhumiex qegħdin jitrabbew aktar. Forsi għax jaħsbu li jieklu ħafna u ta' spiss, iżda mill-banda l-oħra jaslu malajr ħafna għas-suq, u minn dejjem kienu jġibu prezz sabiħ.

Il-papri jistgħu jitrabbew minn kulħadd, l-iktar minn bdiewa li għandhom ir-raba' tagħhom mar-razzett, l-iktar tas-saqwi, jew min għandu xi ġnien mad-dar. Huma jiġġerrew ħafna u għandhom il-ħila jgħixu mill-mergħa iktar mit-tiġieġ bla ma jagħmlu ħsara bħalhom. Il-papri ma jħaffrux għall-egħruq, ma jitfarfrux fil-ħmiemel u lanqas ma jittajru fuq is-sigar. Il-bidwi jista' jrabbihom mingħajr biża' li jaqbżu l-ħajt jew jintilfu.

Biex jinkuraġġixxi t-torbija tal-papri id-Dipartiment tal-Biedja beda t-tnissil fil-qasam tat-tjur ta' Wied Inċita tar-razza magħrufa mad-dinja kollha l-"Campbells". Kannella u Bojod. Minn hawn u ftit taż-żmien ieħor ikun hemm għall-bejgħ bajd tat-tifqis minn tagħhom.

IL-WIRJA TAL-PRODOTTI TAL-BIEDJA FIL-BUSKETT NHAR L-IMNARJA

(Editur tal-Propaganda)

BHAS-SOLTU dis-sena kellna l-Wirja tal-prodotti tal-biedja fil-Buskett nhar l-Imnarja. Sa minn lejlet l-Imnarja, meta nfetħet il-Wirja, it-triq li tagħti għall-Buskett kienet turi l-isbaħ xena ta' nies għaddejja mgħobbijin bil-prodotti u bil-bhejjem tagħhom għall-Wirja u ta' nies oħra biex imorru jarawhom, ġejjin minn l-ibgħad irkejjen ta' postijiet imxerrda tal-Gżira. Iżda l-iktar xena li kien fiha x'tara kien il-Gimgħa fil-għodu nhar l-Imnarja, meta kotra ta' nies, fosthom l-iktar nies tal-kampanja fuq karettuni bil-bhejjem imżejnin b'arnesijiet ileqqu b'żagaretti imżewqin b'mitt kulur u bi ġnieġel, u nies oħra fuq buses, motor-cars u fuq karozzini, kont tarahom deħlin f'wieħed mill-isbaħ postijiet ta' Malta fejn Verdala kien bena l-Palazz tiegħu tal-kampanja bi ġnien madwaru mimli siġar, imsejjaħ il-Buskett. Sad-disgħa ta' fil-għodu dan il-post diġà kien mimli sewwa b'kotra kbira ta' nies, fosthom nisa tal-kampanja b'irġiel u bit-tfal tagħhom jitgħaxxqu bil-prodotti li kien hemm għall-wirja. Dawk in-nies, li barra mill-prodotti jħobbu jfittxu li jedhew b'xi ħwejjeġ oħra, sabu fejn igħaddu ż-żmien jittantaw xortihom jilagħbu r-*roulette* u logħob ieħor u b'hekk fosthom kien hemm min kien ixxurtjat u rebaħ serduk jew tiġieġa jew xi ħaġ'oħra. Oħrajn kont tarahom jistrieħu taħt is-siġar għad-dell flimkien ma' ħbieb, man-nisa u tfal tagħhom minn fejn setgħu wkoll jitgħaxxqu bid-dehra ta' dawk ix-xeni ta' ħajja ġdida u hena wara ħames snin ta' żmien l-aktar aħrax u qalil li minnu kellha tgħaddi l-Gżira tagħna bin-nies ta' ġo fiha.

Il-Wirja nfetħet nhar il-Ħamis wara nofs in-nhar meta n-Nobbli u Wisq Reverendu Monsinjur Apap Bologna milqugħ mill-President tas-Soċjetà tal-Biedja (*Agrarian Society*) il-Wisq Nobbli Markiż Apap Bologna u mill-kumitat tiegħu bierek l-oġġetti tal-Wirja. Ta' min jifraħ lill-President u l-Kumitat hekk ħabrieki tas-Soċjetà għar-riżultat sabiħ li kellhom f'din il-Wirja għalkemm din id-darba kellhom ħafna xkiel u tweghir fix-xogħol tagħhom. Il-membri tal-Kumitat urew ħeġġa kbira fil-ħidma tagħhom biex iqassmu l-oġġetti tal-Wirja u jeżaminawhom għall-premijiet. Laqatna mhux ftit u ħadna gost bih l-interess kbir li wrew il-bdiewa fl-oġġetti li kien hemm għall-wiri u l-konkorrenza hekk qawwija li din il-wirja qanqlet fosthom ilkoll.

L-Eċċellenza Tiegħu l-Gvernatur Sir Edmond Schreiber, flimkien ma' Lady Schreiber u ma' Miss Schreiber u l-persunal tiegħu ħa l-akbar interess fil-wirja, u l-iktar fit-taqsima tal-bhejjem, fost dawn iż-żwiemel u l-ifrat. Il-bdiewa tgħaxxqu bil-mod li bih il-Gvernatur qagħad huwa stess jifli l-bhejjem u jimmaniġġahom b'għajnejn ta' bniedem li jifhem. Il-Markiż Apap Bologna u l-Kumitat tas-Soċjetà mexxew lill-Gvernatur u qagħdu juruh il-prodotti u bhejjem li kien hemm għall-Wirja.

Wara mbagħad il-Gvernatur qassam il-premijiet fejn fost ħwejjeġ oħra huwa qal u fisser illi huwa jħossu ferħan mhux ftit li dik il-ġurnata sab ruħu fost il-bdiewa tal-Gżira, l-ewwel darba li saret din il-wirja wara ħames snin li kienet ilha ma ssir. Il-Gvernatur qal li huwa interessa ruħu b'mod speċjali fil-bhejjem li kien hemm għall-wirja, l-għaliex hu kien dilettant tagħhom u jħobbhom u "jien nara," issokta jgħid, "li intom tħobbuhom ukoll u tieħdu kura tagħhom mhux ftit." Qal li dana seta' jifhmu tajjeb meta wieħed iqis it-tfixkil kbir li kien hawn biex trabbi l-bhejjem tajjeb ma' tul is-snin ta' l-iskarsizzà tal-għalf. "Din il-ħaġa" kompla qal il-Gvernatur, "laqtitni mhux ftit jiena u nżur il-kampanja, il-għaliex kull darba li ltqajt ma' bhejjem kont immissilhom rashom u ħalqhom, u qatt ma tawni biż-żewġ jew gidmuni u dan juri kemm tassew intom tafu tikkurawr il-bhejjem tagħkom." "Jisgħobbini," issokta wkoll igħid il-Gvernatur, "li jiena m'ilix biżżejjed hawn Malta li stajt nitgħallem bil-Malti u nkellimkom bi lsienkom kull meta niltaqa' magħkom fl-irħula jew fir-raba' tagħkom. Għalhekk nittama li intom titgħallmu bl-Ingliż sabiex jekk jien ma nkunx naf inkellimkom bil-Malti, intom tkunu tistgħu tkellmuni bl-Ingliż."

Id-diskors tal-Gvernatur ġie milqugħ b'ħafna ċapċip ta' l-idejn mill-bdiewa u minn dawk kollha li kienu hemm jisimgħuh. Wara mbagħad għaddew minn quddiem il-Gvernatur bil-bhejjem tagħhom dawk kollha li kienu ġiebu xi bhejjem għall-wirja.

L-annimali u oġġetti oħra tal-wirja kienu ta' varjetà differenti u kienu jikkunsistu minn ħames klassijiet. Dawn kienu: frat, żwiemel, ngħaġ u mogħoż, ħaxix u frott. Għalkemm ftit minnhom kienu ta' kwalità superjuri, għal dik li hi kwalità u kwantità, oħrajn kienu daqsxejn waħda dgħajfin sew fil-kwalità kemm fil-kwantità, fosthom kien hemm xi oġġetti li ma ħadux premju.

Fost it-taqsimiet dik tal-frott kienet l-aħjar waħda. It-tieni taqsima li kien fiha x'tara kienet dik tal-ħaxix li jagħmel il-frott fil-ħamrija, bħalma hi patata, pitravi, basal, eċċ. li kienet tassew sabiħa għal dik li kwalità u kwantità. Wara din insemmu dik tal-qmuħ. Il-gendus u l-baqra li ħadu l-ewwel premju kienu tassew tnejn mill-isbaħ kampjuni ta' bhejjem li għandna fil-Gżira u jagħmlu ġieħ lil dawk il-bdiewa li rabbewhom. Il-mogħoż u ngħaġ li kien hemm għall-wiria urew kemm tassew hija kbira il-għira għat-torbija tal-bhejjem fost il-bdiewa tagħna. Il-kwantità ta' ħalib li jaħilbu dawn il-bhejjem hija tassew sabiħa u l-konkorrenza fost ir-raħħala f'din it-taqsima kienet hekk kbira li għamlet il-kuraġġ lil dawk kollha li jrabbu dawn il bhejjem tal-ħalib. It-taqsima taż-żwiemel, dwieb, bgħula u ħmir kienet ukoll mill-isbaħ għal dak li hu numru u kwalità ta' bhejjem. Kien hemm taqsima ta' l-oġġetti tas-suf, qoton, ħarir u ġwież; iżda n-numru u kwalità tagħhom ma kinux mill-aħjar. Hekk ukoll it-taqsima tat-tjur.

Il-Wirja teħodha kollha kemm hi, kienet mill-isbaħ, meta wieħed iqis ix-xkiel li ltaqgħu miegħu u t-tbatijiet li sofrew il-bdiewa biex irabbu l-bheijem tagħhom u jnisslu razez tajba fi żmenijiet hekk ħorox tal-gwerra.

INTIETEF TA' FEJDA GHAL MIN IRABBI T-TJUR

(Jos. Orlando Smith)

— Sawwom lit-tjur kollha millinqas għal tnax-il siegħa qabel toqtolhom.

— Għall-ewwel ibda bi ftit tiġieġ. Ħafna nies ma jnexxewx għax bdew mill-ewwel b'għadd kbir biex jagħmlu profitt kbir f'qasir żmien.

— L-ebda prezz għali ma jkun ifendi biex tbigħ l-aħjar tjur li jkollok.

— Ħafna ma jnexxewx fit-torbija tat-tjur l-għaliex żammew wisq tjur iffullati ma' xulxin.

— Meta tiġieġa tilħaq it-tielet sena eħles minnha. Gib prezzha fis-suq għaliex ma tibqax tfendi.

— Il-ġwież huwa tajjeb għall-ikel tat-tiġieġ, iżda wieħed ma għandux jitma' ġwież biss. Il-granza u n-nuħħala huma meħtieġa bħala ikel; il-ħaxix aħdar huwa essenzjali.

NAHAL BLA XEWKA

Fil-West Indies, fil-Messiku, fl-Amerika tan-Nofs u fl-Amerika t'Isfel hemm razez jew varjetajiet ta' Naħal li ma għandhomx xewka.

Dawn in-naħal jingħad li ma jagħmlux il-kwantità ta' għasel li jagħmlu n-naħal li għandhom ix-xewka, iżda huma jagħmlu għasel biżżejjed biex igħaddu tajjeb u biex iħallu wkoll il-qligħ.

Sperimenti kbar ilhom isiru minn l-esperti biex jaraw jekk jistax ikun li titkabbar il-produzzjoni ta' dawn in-naħal daqs ta' dik ir-razza li għandha x-xewka.

Meta dan in-naħal jiġi biex jiġġieled, jew biex jiddefendi ruħu, flok ma juża x-xewka, li ma għandux, juża ħalqu u jigdem.

IL-WARD LI MINNU N-NAHAL JAGHMEL L-IKBAR ĠABRA TA' GHASEL U DAKRA

(C. Sant)

(Jissokta min-Numru 63)

Il-Klin

F'Diċembru u f'Jannar twarradlu l-klina b'għadd kbir ta' ward. Dakra ma tantx fiha wisq; iżda din fiha l-għasel u l-għasel tagħha hu tajjeb. Din il-għamla ta' xitla tixbah lil ta' l-ispika; twarrad tliet darbiet fis-sena. Ta' min iħawwel minnha qrib in-naħal għax tgħinu sħiħ. Din ma trid x art tajba biex tgħix. Iżżomm imqar f'gozz terrapien imlaqqax, jiġifieri mħallat: laqx u xaħx bi ftit ħamrija. Tħobb tkun ġirien ta' xi siġra. Jien tal-fehma li lin-naħal tħawlulu minnha għax tgħinuh. Titħawwel bit-tirqid f'kull żmien; fin-nixfa ṣaqqiha.

Il-Bukħajla

Din ukoll tilħaq ma' dawn li semmejna s'issa. Ix-xitla tagħha tixbah lill-klin, b'weraq irqiq bħalha. Tagħmel ward irqiq; ward sabiħ li bih iżejnu l-presepju eċċ. Din fiha dakra kif ukoll għasel. Warda selvaġġa li tgħix bħas-sagħtra fi xquq il-blat; issibha fix-xagħri, fil-widien u fit-tixbit tal-blat, issibha b'saħħitha, ta' ġmiel liema bħalu: għandha ħajja twila u għalhekk in-naħal idum igħix minn fuqha.

In-Narċis

Dan insejħulu wkoll *randis*; ftit jieħu minnu n-naħal, iżda jfittxu meta ma jkunx hemm ward minn fejn jieħu. Minnu jieħu dak il-ftit li jista', għax bħalma ngħidu, mill-mitluf wieħed jieħu li jista'.

L-Aruka

Din għandha l-għamla tal-ġarġira; għandha togħma iktar taħraq minnha u għalhekk in-naħal ma tantx jinżillu. Iżda bħal dak li qallu, xi minn daqqiet jieħu minnha għax ma jsibx aħjar. Jarda' minnha ħwejjeġ żgħar.

Il-Lewż

Mill-ward tal-lewż in-naħal iġorr mhux ftit, sew dakra kemm ukoll għasel. Billi dan iwarrad sħiħ, l-iktar meta jixrob u jagħmillu temp dieħi, fi ħruġ Jannar għal dħul Marzu, aħna qatt ma nixbgħu nistagħġbu u ngħidu: "Oh xi tgħawwiġija ta' ward!" — L-għasel tiegħu ma jirbaħlu ebda għasel ieħor ħlief tas-sagħtar. Il-għasel tal-lewż morr hu ta' l-itjeb benna li ma jagħtikx li taqta' tgħid: "Dan għasel!", li bilkemm ma rridx ngħid li jħabbatha ma' tas-sagħtar.

Il-Fidloqqom

In-naħal jieħu mill-fidloqqom sew għasel kemm ukoll dakra. L-għasel tiegħu hu ta' fejda kbira, l-aktarnett għat-trabi meta jkollhom is-sogħla. Dan l-għasel fih togħma ta' fidloqqom imgħolli biz-zokkor, u hu meħtieġ għaż-żgħar u l-kbar. Din ix-xitla tinbet ma' l-ewwel xita u tibda' twarrad għall-aħħar ta' Jannar, tibqa' bil-ward sa Mejju. Tgħix fit-terrapien fil-braġ; fir-raba' tajjeb tikber u tagħmel bosta ward blu, b'dakra bajdanija. In-naħal jieħu minnha mitt ġid.

Denb il-Ħaruf

Din ix-xitla tibda twarrad minn nofs Jannar il quddiem: fiha dakra kemm trid. In-naħal iġorr minnha ferm u tgħabba f'qasir żmien. Għasel ma fihiex wisq.

Il-Berwieq

Din ix-xitla meta tkun b'saħħitha, li tkun xorbot ilma bix-xaba' ikun fiha dakra bi rfus. In-naħal jieħu minnha sew dakra kif ukoll għasel bla taħbit wisq. Din il-pjanta tagħmel il-basla sew sew bħal dik tad-dalja. Titla' u tgħix fix-xagħri, fit-tixbit tal-blat u fil-widien. Tgħix fis-sikkan. ruħha ħoxna: ittawwal żmien twil u għalhekk in-naħel idum jgħix minnha qatigħ.

(Jissokta)

AVVIŻI.

RAZZJONIJIET TA' ĠWIEŻ

Id-Direttur tal-Biedja jgħarraf illi r-razzjon tal-ġwież għaż-żmien mill-15 ta' Lulju sal-14 ta' Settembru, se joħroġ bil-kwantitajiet imsemmijin hawn taħt. Il-biljetti u kupuni tar-razzjon tal-ġwież jistgħu jittieħdu mill-Uffiċċju tar-"Rationing Officer" minn nhar it-Tnejn, is-16 ta' dan ix-xahar u jkunu jiswew, il-biljetti sal-11 ta' Awissu u l-kupuni sal-31 ta' Awissu, 1945.

Bhejjem	Razzjon għal kull Ras.
ZWIEMEL	50 ratal Xgħir.
BGHULA	50 ratal Xgħir.
PONIJIET	20 ratal Xgħir.
HMIR	20 ratal Xgħir.
MOGHOŻ	40 ratal Ful.
NGHAĠ	10 rtal Ful.
BAQAR	200 ratal Ful.
GENDUS għar-razza	300 ratal Ful, 100 ratal Qamħ ir-Rum.
MAJJALI	80 ratal Qamħ ir-Rum, 40 ratal Smida (Kupun wieħed).

Il-ġwież kollu msemmi hawn fuq jitqassam lis sidien tal-bhejjem mal-kunsinna tal-biljetti tar-razzjon, barra mis-Smida li tista' tittieħed biss bil-kupuni li joħorġu bir-rata ta' kupun (lewn isfar ċar) għal kull Majjal għar-razzjon ta' 40 ratal Smida.

TIĠIEĠ U FNIEK

Bdiewa ta' Malta:

40 ratal Smida bil-Kupun Nru. 8 (kulur is-Salamun).
20 ratal Qarabocc bil-kupun Nru. 9 (kulur is-Salamun).
15-il ratal Qamħ ir-Rum bil-kupun Nru. 9 (kulur Salamun).

Bdiewa ta' Għawdex:

40 ratal Smida bil-kupun Nru. 9 (kulur is-Salamun).
20 ratal Qaraboċċ bil-kupun Nru. 10 (kulur is-Salamun).
15-il ratal Qamħ ir-Rum bil-kupun Nru. 10 (kulur Salamun)

Għal min mhux bidwi, Malta:

40 ratal Smida bil-kupun Nru. 8 (kulur Isfar).
20 ratal Qaraboċċ bil-kupun Nru. 9 (kulur Isfar).
15-il ratal Qamħ ir-Rum bil-kupun Nru. 9 (kulur Isfar).

Għal min mhux bidwi, Għawdex:

40 ratal Smida bil-kupun Nru. 9 (kulur Isfar).
20 ratal Qaraboċċ u 20 ratal Qamħ imfarrak bil kupun Nru. 10 (kulur Isfar).

PREZZIJIET BL-IMNUT TAL-ĠWIEŻ

	Malta	Għawdex.
Xgħir	56/6 il-qantar	58/6 il-qantar
Qamħ Imfarrak		41/8 il-qantar
Ful	72/- il-qantar	74/- il-qantar
Qamħ ir-Rum	69/- il-qantar	71/- il-qantar
Smida	10/6 l-ixkora	10/11 l-ixkora.

Nota:

(1) Jista' jiġri illi fil-bidu taż-żmien tar-razzjon ma jkunx hawn qaraboċċ lest għall-ħruġ bħala razzjon għat-tiġieġ. Joħroġ avviż ieħor malli wieħed ikun żgur illi l-qaraboċċ sejjer jibda joħroġ.

(2) Għas-sidien ta' baqar u mogħoż li għandhom il-kuntratt mad-Dipartiment tal-Ħalib, sejjer ikun hemm razzjon ta' qamħ ir-rum, barra mill-ful imsemmi f'dan l-avviż. Min irid informazzjonijiet oħra fuq dan ir-razzjon għandu jirrikorri għand id-Dipartiment tal-Ħalib.

(3) Bħalma avżajna qabel in-nuħħala m'għadhiex ikkontrollata u tista' tinxtara u tinbiegħ mingħajr permess tad-Dipartiment tal-Biedja. Tista' tinxtara wkoll, mingħajr permess, direttament mill-mtieni bil-prezz ta' 4s. l-ixkora li jitħallas fl-Uffiċċju tal-"Malta Millers Emergency Association", 227, Triq Rjali, il-Belt.

BEJGĦ TA' DUNDJANI

Id-Dipartiment tal-Biedja għandu għal bejgħ numru limitat ta' Dundjani Amerikani "Mammoth Bronze" ta' razza pura, bit-£3 il-wieħed. Min irid jixtri għandu jikteb lis-"Superintendent of Government Farm and Agricultural Organizer", l-Għammieri, il-Marsa. (Central 4940).